

MAJOROS TÍMEA

A kiemelt jelentőség*

Az Alaptörvény megalkotása heves politikai és szakmai vitákat váltott ki, amelyek végét korántsem látjuk még. Különösen, hogy a jogalkotó számos az Alaptörvényben nem, vagy nem teljes körűen szabályozott regulát sarkalatos törvényekben kíván deklarálni, amelyek közül jó néhány megalkotására, vagy a már meglévők „korrekciójára” még nem került sor. Új alkotmányunk számos cikke ébreszthet kételyt még az analitikus vizsgálódásra kevésbé fogékony jogászemberben is.

Az alkotmányjogászok álláspontja eltérő a „húsvéti Alkotmány” megítélését illetően, egy új alaptörvény megalkotásának szükségességét azonban többnyire mindenki elfogadja. Annál is inkább, mert a 1989-ben módosított, jelenleg még hatályos Alkotmányunk átmeneti időre készült, ezért egyetértek azzal az állásponttal, mely szerint a húszéves jogalkotói mulasztás, illetve „a jogalkotói kötelezettség elmaradása” által okozott űrt töltött be most a jogalkotó.¹ „A korrekció igénye okkal merült fel minden parlamenti ciklusban,”² azzal viszont nem értek egyet, hogy ez alkotmányozási kényszerhelyzetet jelentett volna. Többen érvelnek azzal, hogy az új Alaptörvény létrehozását az alkotmányos értékek újrafogalmazása tette szükségessé, és az új alkotmány ezeket az újrafogalmazott értékeket hivatott közvetíteni. Kétségtelen tény, hogy a Nemzeti Hitvallásban számos, a társadalom, illetve a magyar állampolgár által elfogadott vagy legalábbis kívánatos értékeket sorakoztatott fel a jogalkotó. Az már természetesen a téma mélyebb vizsgálatát igénylő és esetlegesen végeláthatatlan vitákat eredményező kérdés, hogy ideológiailag mennyire tekinthető semlegesnek az Alaptörvény, vagy egyáltalán annak kell-e lennie az alkotmánynak. Ennek megvitatását azonban az alkotmányjogászokra bízom, és a továbbiakban a konferencia címének második fordulatára, a jogélet reformjára helyezem a hangsúlyt. Különösen a 2011. évi LXXXIX. törvény által az eljárások hatékonyabb és ésszerű határidőben való lefolytatásának érdekében a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénybe (a továbbiakban: Be.) beiktatott rendelkezéseket részesítem kitüntetett figyelemben.

A jogalkotó a 2011. július 13. napjától hatályos Be.-be különeljárásként iktatta be a

---

* Az előadás 2011. november 26. napján hangzott el Szegeden Az Új Alaptörvény és a jogélet reformja címmel megrendezett konferencián. Az ott elhangzott kritikai észrevételek helyénvalóságán nem változtat, de bizonyos érveléseket meghaladottá tesz az Alkotmánybíróság 2011. december 19. napján kelt 1149/C/2011. számú határozata. Erre tekintettel jelzem a szövegben, amennyiben az adott jogszabályhelyet vizsgálta az AB határozat.

¹ KUKORELLI István: Kerekasztalon az új alaptörvény. *Magyar Közgazdaság. Új folyam* 1 (2011) 4.

² MÜLLER György: Kerekasztalon az új alaptörvény. *Magyar Közgazdaság. Új folyam* 1 (2011) 3.

kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályait, ennek indokait abban jelölte meg, hogy „az ilyen ügyek a lehető leghatékonyabb módon és ésszerű határidőn belül kerüljenek kivizsgálásra és elbírálásra.”³ Vitathatatlan, hogy a bírósági eljárások gyors és ugyanakkor eredményes lefolytatása társadalmi szinten jelentkező igény. Az elmúlt évtizedben a jogalkotó számos Be.-módosítással igyekezett megfelelni ennek az elvárásnak, ennek érdekében új különjárást (lemondás a tárgyalásról) iktatott be, illetve elevenített fel (a büntetőparancs mint tárgyalás mellőzése), hogy az eljárási szabályok egyszerűsítésével gyorsabb büntetőeljárást biztosítson az eljárás résztvevői számára.

Az ésszerű időben való elbírálást a tisztességes eljáráshoz való jog részelemeként említik az alapjogi tankönyvek, és ezt az új Alaptörvény XXIV. Cikk (1) bekezdésének első fordulata is kellőképpen kifejezésre juttatja: mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. Az Alaptörvény az ésszerű időben való elbírálás jogát, illetve követelményét más helyen is, nevezetesen a XXVIII. Cikk (1) bekezdésében is deklarálja, mely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

Vélhetően az alkotmányos alapjogoknak és a nemzetközi elvárásoknak való megfelelés vágya ihlette a jogalkotót, hogy egy új különjárást alkosson, hiszen a korábban idézett szűkszavú törvényi indokolásból csakis erre következtethetünk. Akadnak azonban szkeptikusok, akik kétségbe vonják e nemes cél érdekében életre hívott új eljárási forma létjogosultságát. Arra hivatkoznak, hogy sehogyan sem illeszkedik a különjárássok rendszerébe, nem egy meghatározott személyi kör részére van fenntartva, vagy a terhelt speciális körülményére tekintettel iktatták be, és az eljárás egyszerűsítését célzó jegyeket sem hordozza magán.⁴ E különjárás – bár hangsúlyozom nem teljes körű – vizsgálatával, igyekszem feltárni, mennyiben igazolhatók az imént említett kételyek.

A különjárás, miként az általános eljárás is a büntetőjogi főkérdések eldöntésére irányul, így a bűnösség megállapítására, a cselekmény minősítésére és intézkedés alkalmazására vagy büntetés kiszabására. A jogalkalmazó a különös eljárási szabályok alkalmazásával dönt ezekről a főkérdésekről. Az eljárási szabályok egyszerűsítése, a terhelt különleges helyzete (ismeretlen helyen van) vagy speciális minősége (fiatalkorú, katona, mentességet élvező személy), vagy éppen az eljárás tárgya (magánvádas ügyek) az, amely szükségessé teszi a különjárássok beiktatását. Az eljárási alapelveket megtartva, de ezek alól bizonyos kivételek alapján eltérő szabályok szerint folyik az eljárás.

A kiemelt jelentőségű ügyekre vonatkozó eljárást a XXVIII/A. Fejezetként került a Be.-be. A törvényhozó az Általános rendelkezések között adja meg a kiemelt jelentőségű ügy fogalmát, eszerint a Btk.-ban szabályozott egyes bűncselekményeket, vagy azok meghatározott értékre (különösen nagy, jelentős értékre) történő elkövetését emeli kiemelt rangra, míg más bűncselekményeknek egy speciális alany által való megvalósítását sorolja a kiemelt jelentőségű ügyek közé. Ilyen speciális alany a helyi önkormányzat képviselő-testületének tagja, polgármestere, alpolgármestere, képviselő-testülete hivatalának vezető beosztású dolgozója, országgyűlési képviselő, állami vezető, továbbá a központi költségvetési szerv, a központi államigazgatási szerv, illetve ezek területi szerveinek vezető beosztású dolgozója. Amennyiben a felsorolt pozíciót betöltő személyek követnek el a

³ A 2011. évi LXXXIX. törvény 23. §-hoz fűzött indokolásból.

⁴ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleménye a T/3522. számú, az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló törvényjavaslatról.

Forrás: www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID=T3522 (2011. 12. 14.)

közélet tisztasága elleni bűncselekményeket, azok kiemelt jelentőségű ügynek számítanak. Nehezen értelmezhető azonban, hogy a jogalkotó rögtön az 554/B. § a) pontjában, miért épp a hivatali visszaélést (Btk. 225. §) emeli a kiemelt jelentőségű ügyek szintjére. Az összes többi hivatali bűncselekmény⁵ speciális elkövetési magatartásokat értékel,⁶ azok megítélése súlyosabb az általános jellegűnek mondható hivatali visszaélés tényvényű tényállásához képest. Véleményem szerint célravezetőbb lett volna, ha a közélet tisztasága elleni bűncselekményekhez hasonlóan, a törvényhozó a hivatali bűncselekmények cím alatti valamennyi törvényi tényállást a külön eljárás tárgyává teszi, de legalábbis indokát adja annak, hogy miért is válik kiemelt jelentőségűvé a hivatali visszaélés.

E különjárási szabályokkal egyidejűleg speciális illetékességi szabályként került a Be. 17. §-ába a (9) bekezdés,⁷ mely szerint a kiemelt ügyekben az eljárás lefolytatására az a bíróság is illetékes, ahol az ügyész – a legfőbb ügyész döntése alapján – az eljárás ésszerű időn belül való, illetve soron kívüli elbírálásának biztosítása végett vádat emel. A „*forum shopping*” lehetősége azonban kérdéseket vet fel. Többen úgy vélik a törvényes bíróhoz való jog sérül azáltal, hogy a legfőbb ügyész választja meg az ítélezésre jogosult fórumot. Azzal érvelnek, hogy a törvényes bíróhoz való jog megköveteli, „hogy az egyes ügyekben a bíróság illetékessége absztrakt-általános törvényi előírásból adódjon, és senkit se lehessen törvényes bíróságától elvonni.”⁸ Számomra nehezen érhető tetten a törvényes bíróhoz való jog megsértése,⁹ hiszen az ügyész bárhol emeljen is vádat, az ügyfél szempontjából bármely bíróság törvényes, pártatlan és független bíróság. Ez a rendelkezés nem csorbítja a törvényes bíróhoz való jogot, bár az minden kétséget kizáróan aggályokat vet fel, hogy nem jogszabály, hanem a legfőbb ügyész „szubjektív” döntése határozza meg, melyik bíróságnak van illetékessége eljárni az adott ügyben. Kifejezetten érdekes kérdésekhez juthatunk el a fórumválasztás kapcsán annak ismeretében, hogy – naivitásunkat félre téve – tudjuk, a jogegységesítő tevékenység, és a számtalan egységes ítélezésre sarkalló döntés ellenére, markánsan kirajzolódik az egyes megyei bíróságok eltérő ítélezési gyakorlata. Ennek révén, még akár előnyösebb, no, és persze hátrányosabb helyzetbe is kerülhet az a terhelt, akinek nem az általános illetékességi területén bírálják el az ügyét, ez azonban aligha róható fel a jogalkotónak. Az viszont kétségtelen, hogy „a bírói gyakorlat egységességének hiánya jogbiztonsági kérdés, s aligha megnyugtató az olyan helyzet, amelyben a bíróságok mintegy >>a helyben szokásos jog<< szerint ítéleznek.”¹⁰

Aggályos lehet azonban a rendelkezés abból a szempontból is, hogy a legfőbb ügyész

⁵ A hivatali visszaéléshez képest speciális törvényi tényállások a következők: bántalmazás hivatalos eljárásban (Btk. 226. §), kényszervallatás (Btk. 227. §), jogosulatlan titkos információgyűjtés (227/A. §), jogellenes fogvatartás (Btk. 228. §).

⁶ BELOVICVS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Része*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005. 266.

⁷ A1149/C/2011. AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Be. 17. § (9) bekezdése az Alkotmány 57. § (1) és (3) bekezdésébe, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikk (1) bekezdésébe is ütközik, ezért azt megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy az alkotmányos garanciák nem mellőzhetők gazdaságossági és célszerűségi okokból az eljárás egyszerűsítése vagy az időszűrés követelményének érvényesülése érdekében, a rendelkezés által sérül a független és pártatlan bírósághoz való jog. Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a tisztességes eljárás több elemét, így a fegyverek egyenlőségének elvét is sérti, hogy a vád számára többlet jogosítványt biztosít a törvény, és kizárólag a legfőbb ügyész „akaratnyilatkozata a döntő, amelynek érvényesítéséhez a jogalkotó nem csatolt semmilyen világos paramétert, egyértelmű és ellenőrizhető eljárási szabályt.”

⁸ MÉSZÁROS Bence: Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok – új különjárás a büntetőeljárás törvényben. *Közjogi Szemle* 4. évf., szeptember (2011) 61.

⁹ Figyelemreméltó és megfontolandó érveket hoz azonban a 1149/C/2011. AB határozathoz fűzött Balogh Elemér és Bragyova András párhuzamos indokolása a törvényes bíróhoz való jog megsértése kapcsán.

¹⁰ ERDEI Árpád: *Tanok és tértanok a büntető eljárásjog tudományában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 108.

ezen döntése ellen nincs jogorvoslati lehetőség, az indokok pedig inkább hangzatos jelszavaknak tűnnek, mint valódi megoldásnak. Az ésszerű időben való elbírálás biztosítása érdekében – a legfőbb ügyész döntése szerint – az ügyész nem az általános szabályok szerint illetékes bíróságnál, hanem az ügyforgalom szempontjából kevésbé terhelt bíróságot elölt emel vádat. Feltételezzük, hogy nem a terhelt lakóhelyétől legtávolabb eső bíróságot választja. Tovább gondolva, ha a terheltnek harminc kilométer helyett csak száz kilométerre kell utaznia a lakóhelyétől a kijelölt bíróságra, az már háromszoros útiköltséget jelent számára. A terhelt bíróságra való eljutásának költségeiről, annak előlegezéséről, illetve viseléséről azonban nem rendelkezik a jogszabály. Nem vagyok arról meggyőződve, hogy az utazással járó többletköltséget a terheltnek kellene finanszíroznia. Nem kell nagy logikai erőfeszítéseket tennünk ahhoz, hogy lássuk, hová vezethet a fórumválasztás lehetőségének megteremtése. A terhelt nem tudja kifizetni az útiköltséget, nem jelenik meg a tárgyaláson, majd a bíróság elrendeli az elővezetését. Ennek ugyancsak költségei lesznek, amit szintén a terhelt visel majd, mindemellett a tárgyalást el kell napolni (halasztani), és új határnapot kell kitűzni. Ennek révén az ésszerű időben való elbírálás biztosítása e külön eljárás keretében ingatag alapokon nyugszik, a költséghatékonyságot nem is említve.

Tagadhatatlan, hogy a jogalkotó minden eszközt megragadott arra, hogy gyors eljárásban, a lehető legrövidebb időn belül szülessen meg a döntés. A kiemelt jelentőségű ügyek soron kívül történő elbírálásával éppen ezt kívánta biztosítani. Valljuk meg, a törvényalkotó nem bízta a véletlenre ennek érvényesülését, ugyanis két helyen is rendelkezett erről - álláspontom szerint teljesen feleslegesen. Egyrészt az általános eljárási szabályok között kiegészítette a Be. 64/A. §-át a c) ponttal, másrészt ugyanezt a kötelezettséget deklarálta a Be. 554/C. §-ában¹¹ is, azzal a kiegészítéssel, hogy a soronkívüliséget az eljárás minden résztvevője a saját eszközeivel köteles biztosítani.

Az ügyek érkezési sorrendjében történő elbírálás fontos garanciális eleme a tisztességes eljárás biztosításának, ez ugyanis szavatol az időszerűségért, illetve kiiktatja „az ügyek közötti – akár a terhelt felelősségre vonására is kiható – »szubjektív« válogatás elkerülésének»¹² lehetőségét. Vannak azonban esetek, amikor kifejezetten a törvény írja elő a „rendes” ügymenettől való eltérést. Bizonyos ügyek vagy ügycsoportok meghatározott szempont alapján elsőbbséget élveznek a többi folyamatban lévő ügghöz képest. A Be. több helyen, elsősorban tartalmaz a soron kívül lefolytatandó eljárásra való kötelezést, de más jogszabályok is előírhatnak erre vonatkozóan rendelkezéseket a jogalkalmazónak.¹³

¹¹ Volt indítvány e szakasz alkotmányellenességének vizsgálatára is arra hivatkozással, hogy az eljárási feladatok megosztása és a tisztességes eljárás alkotmányos követelményébe ütközik. Az Alkotmánybíróság elutasította az indítványt, tekintettel arra, hogy „ez a rendelkezés pusztán célkitűzés, mivel semmiféle konkrét feladat, határidő, szankció, stb. nem kapcsolódik hozzá. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Be. 554/C. §-a és az Alkotmány 57. § (1) bekezdése között nincsen alkotmányjogi szempontból értékelhető közvetlen összefüggés.”

¹² KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog.* Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 210.

¹³ Soron kívül kell lefolytatni az eljárást Be. 64/A. § alapján

a) a kiskorú sértett sérelmére elkövetett, az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmény (Btk. XII. Fejezet I. Cím) vagy a házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény (Btk. XIV. Fejezet) miatt,

b) az a) pontban meghatározottakon kívül más, személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt, ha a kiskorú sértett érdeke a büntetőeljárás mielőbbi befejezését indokolja, így különösen akkor, ha a sértett testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését a bűncselekmény jelentősen veszélyeztette, illetve ha a terhelt az eljárás lefolytatásakor is ellátja a sértett nevelését, felügyeletét vagy gondozását, vagy egyébként is a sértett környezetében él,

c) az 554/B. § szerinti kiemelt jelentőségű ügyben.

A Be. 136. § (1) bekezdése alapján bíróságnak, az ügyésznek, illetőleg a nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni.

A Be. 138. § (5) bekezdése alapján, ha a terhelttel szemben távollattartást rendeltek el, az eljárást soron kívül kell folytatni.

Aprócskának nem nevezhető mulasztás, hogy a soron kívül lefolytatandó eljárások között nem határoz meg sorrendiséget a jogalkotó. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert az egyéb soron kívüli eljárások lefolytatására a törvény nem ír elő külön betartandó határidőket, és bár a kiemelt ügyekben igen szigorú eljárási határidőket kell tartania a bíróságnak, nem került olyan rendelkezés a Be.-be, amely alapján egyértelmű lenne, hogy a kiemelt ügyek elsőbbséget élveznek a többi soron kívüli eljáráshoz képest.

Éppen ezért elfogadhatatlan a Legfelsőbb Bíróság álláspontja, miszerint a kiemelt ügyek specialitása és a szűk eljárási határidők előírásából arra következtethetünk, hogy az új különjárásra vonatkozó soronkívüliségi szabály „erősebb,”¹⁴ vagyis hogy ez megelőzné az általános eljárási szabályok között fellelhető, egyéb ok miatt soron kívül elbírálendő ügyeket. Pusztán a különjárásban történő szabályozás, vagy a szigorúbb határidők nem jelenthetnek előkelőbb helyet az ügyek elbírálásának sorrendjében. Úgy vélem, ha a jogalkotói szándék valóban erre irányul, úgy *expressis verbis* rögzíteni kellett volna ezt az elsőbbséget. Sietve teszem hozzá, kétségem sincs afelől, hogy a szándék erre vonatkozóan megvolt, csupán a már-már szokásjoggá avasult jogalkotói következtelenség homályába veszett.

Korántsem mindegy ugyanis, hogy egy hivatali visszaélés miatt indult kiemelt jelentőségű büntetőügy, vagy egy kiskorú sérelmére elkövetett bűncselekmény, netán egy előzetes letartóztatásban lévő terhelt ellen folyó eljárás, vagy éppen egy hatályon kívül helyezett – hosszú évek óta folyamatban lévő – ügy kapcsán lefolytatandó megismételt eljárás közül melyik ügynek biztosítson elsőbbséget az eljáró bíróság. Mely jogi tárgy védelméhez fűződik nagyobb érdek?

A jogalkotó a kiemelt ügyek soronkívüliségét azok társadalmi jelentőségével indokolja.¹⁵ Ha Iustitia mérlegének két serpenyőjébe helyezzük a társadalmi megítélést és egy kiskorú sértett érdekeit, vagy egy előzetes letartóztatásban lévő terhelt személyes szabadsághoz való jogát, vajon melyik ügy javára billen a mérleg. Nem hiszem, hogy a jogalkalmazó feladata lenne ennek eldöntése, de úgy vélem, ha a törvényhozó ennek a lényeges kérdésnek a rendezését nem látta indokoltnak, akkor több soron kívül intézendő ügy esetén az ügyek érkezési sorrendjét kell figyelembe vennünk. Annál is inkább, mert a Be. 554/K. § szerint a tárgyalás határnapját az *ügyek* érkezési sorrendjének figyelembe vételével és a soronkívüliségre vonatkozó rendelkezések szem előtt tartásával három hónapon belülre kell kitűzni. A jogalkotó a XXVIII/A. Fejezetben végig kiemelt jelentőségű ügyre hivatkozik bármely speciális szabály rögzítése kapcsán, ebben a rendelkezésben azonban „csak” ügyeket említ, vagyis ebből az következik, hogy a tárgyalást minden egyéb ügy érkezésének

---

A Be. 403.§ (2) bekezdése alapján – hatályon kívül helyezés miatt – a megismételt eljárásban a bíróság soron kívül jár el.

A Be. 411.§ (4) bekezdése alapján – terhelt távollétében tartott tárgyalás okából elrendelt perújítás – ha a perújítási indítványt a 408. § (1) bekezdésének e) pontja alapján terjesztették elő, a perújítási eljárást soron kívül kell lefolytatni.

A Be. 551.§ (3) bekezdése alapján a mentelmi jog felfüggesztését követően az eljárást soron kívül, e törvény szerint kell lefolytatni.

A 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól (BÜSZ) 33. § (1) bekezdése szerint az ügy soron kívüli intézése alapulhat

a) jogszabály rendelkezésén,

b) az OIT határozatán,

c) a bíróság elnökének a rendelkezésén.

Ugyanezen szakasz (2) bekezdése szerint a bíróság elnöke a soron kívüli eljárást az ügyfél kérelmére írásban elrendelheti.

¹⁴ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának BKv. 97. sorszámú véleménye. (2011.El.II.E.3/7. szám)

¹⁵ A 2011. évi LXXXIX. törvény 4. §-hoz fűzött indokolásból.

figyelembe vételével kell kitűzni, persze a meghatározott eljárási határidők betartásával. Ennek fényében még inkább úgy látom, hogy a Legfelsőbb Bíróság jogértelmezése téves alapokon nyugszik.

Mindemellett szembetűnő, hogy a soronkívüliségre való felhívás *lex imperfecta* rendelkezés, ugyanis a jogalkotó semmiféle szankciót nem társít e kötelezettség elmulasztásához, bár ez nyilvánvalóan nem jelent nóvumot a magyar jogalkotás történetében.

A védő részvétele a kiemelt jelentőségű ügyben folyó eljárásban kötelező. Ezt a Be. 554/D. §-a rögzíti, majd a Be. 554/G. § második fordulatóban kissé ellentmondásosnak tűnő rendelkezést találunk, miszerint az őrizet első negyvennyolc órájában a terhelt és a védő érintkezése a konkrét ügy egyedi körülményei alapján az ügyész intézkedésére megtiltható.¹⁶

Mikor efféle furcsának vagy érthetetlennek tűnő jogszabályi rendelkezéssel találkozunk, és sem az elméleti, sem a gyakorló jogász szemüvegén keresztül nem találjuk a választ a felvetődő problémára, bölcs gondolatnak tűnik fellapozni az adott jogszabály indokolását. A jogalkotó azonban, bár eleget téve indokolási kötelezettségének, meglehetősen fukarnak tűnik, amikor a kiemelt jelentőségű ügyek kapcsán felmerülő kételyeinket igyekeznének eloszlatni (hiszen már a lapozásnál is majdnem elakadunk, figyelembe véve a módosító jogszabály indokolásának terjedelmét). Az új különeljárást beiktató 2011. évi LXXXIX. törvény 23. §-ának indokolása is csupán három rövidke bekezdésből áll. Páratlan éleslátással megállapítja, hogy „a nyomozás nem kontradiktórius eljárás,” amelyből azt a következtetést vonja le, hogy „a nyomozásra vonatkozó szabályozásból indokolt meghatározott esetekben ezeket az elemeket [tudniillik a kontradiktórius elemeket] mellőzni, mivel lehetővé teszik az eljárás indokolatlan és rosszhiszemű elhúzását illetve ellehetetlenítését.” A jogalkotó szerint tehát, a hatékony és gyors büntetőeljárás titka a védelem jogának kiiktatása. Sietve emlékeztetnének azonban a fegyverek egyenlőségének elvére (ami nem melleleg az ésszerű időben való elbírálás mellett ugyancsak a tisztességes eljáráshoz való jog részeleme). A fegyveregyenlőség elvének a büntetőeljárás teljes folyamatában érvényesülnie kell, annak érdekében, hogy az ügyfelek azonos jogi eszközöket vehessenek igénybe az eljárás folyamán. Egy a jogban kevésbé járatos vagy éppen laikus terhelt vonatkozásában az állami büntetőigény érvényesítésén fáradozó közzvádlóval szemben ezt az egyenlőséget csakis a védő képes biztosítani. „A vegyes rendszer mai felfogása szerint a terheltnek az eljárás minden fázisában kiterjedt védekezési jogok biztosítandók, beleértve ebbe az érdekében eljáró védő alkalmazásának a lehetőségét.”¹⁷

Több nemzetközi példát – Ausztria, Németország, Egyesült Királyság – találunk ugyanakkor arra, ahol megengedett a védelem jogának korlátozása.¹⁸ Ez azonban pontosan meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetséges mindenütt, ahol élnek a korlátozás lehetőségével. Akad olyan álláspont, mely szerint korlátozható a védelem joga, de konkrétan meghatározott és csak rendkívül indokolt esetben van erre lehetőség.¹⁹

Álláspontom szerint ez nem engedhető meg, nemcsak azért mert a Be.-ben – egyelőre – nem körülhatárolt, hogy mikor van lehetőség a védelem jogának korlátozására, de azért sem, mert ennek az (alkotmányos) alapelvnek maradéktalanul kell érvényesülnie az eljárás

¹⁶ Az 1149/C/2011. AB határozatban az Alkotmánybíróság jelen rendelkezést alkotmányellenesnek találta, és megsemmisítette, ugyanis „teljes mértékben az ügyész diszkrecionális jogkörébe utalt, a védelemhez való alkotmányos alapjogot korlátozó döntés, valamint az ez elleni jogorvoslat kizárása [...] a védelemhez való jog lényeges tartalmát korlátozza.”

¹⁷ ERDEI, 2011. 195.

¹⁸ MÉSZÁROS, 2011. 63.

¹⁹ Uo. 63.

egésze folyamán.

Az inkvizitórius rendszerben nyilvánvalóan nem érvényesülhetett a védelem joga, de a büntetőeljárás jog tudományának fejlődésével, viszonylag korán felismerték, hogy mily nagy jelentősége van a védelemhez való jognak. Már Balogh Jenő,²⁰ nem sokkal később Finkey Ferenc is hangsúlyozta a védelem fontosságát büntetőeljárás tankönyvében.²¹ Király Tibor védelemről írott monográfiájában olvasott gondolatok fonalát pedig Hack Péter vezeti tovább: „a védelemnek nem az a célja és rendeltetése, hogy a bűnösöket segítse a felelősség elkerülésében, és még csak nem is az, hogy a bűnüldöző hatóságok munkáját nehezítse, hanem a védelmet az a felismerés teszi szükségessé, olykor nélkülözhetetlenné, hogy a védelem nélkül sokkal nehezebb az igazság megismerésére eljutni, és sokkal nagyobb a tévedés, a hiba kockázata.”²²

A kiemelt jelentőségű ügyeknek a védelem biztosításához kapcsolódó rendelkezései azonban azt a gyanút ébresztik bennünk, hogy a jogalkotót éppen az a védelem készítette e szabály megalkotására, miszerint a védelem gátja az eljárás sikeres lefolytatásának. Emlékeztetnék arra is, hogy „a védelem ellátása azonban nem bűnpártolás, hanem közfeladat ellátása.”²³ Sajnos a tapasztalatok azt mutatják, hogy ezt hajlamosak vagyunk elfelejteni, az azonban megengedhetetlen egy demokratikus jogállamban, hogy ezt törvényben nyilatkoztassa ki a jogalkotó.

Ez a rendelkezés nemcsak a Be. 554/D. §-ában foglalt szabállyal ellentétes, hanem a még hatályos Alkotmány 57. § (3) bekezdésével, illetve az Alaptörvény XXVIII. cikkének (3) bekezdésének első fordulataival is, melyek szerint a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. Csupán utalnék még az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkére, a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányának 14. cikkére, és nem utolsósorban a Be. 5. § (1) és (3) bekezdésére, amelyek ugyancsak a védelem jogának maradéktalan érvényesülését írják elő. Sem az Alkotmány, sem az új Alaptörvény, de a nemzetközi egyezmények sem engednek ez alól kivételt, vagyis a védelem joga nem korlátozható. Kissé tán zavarba is jövünk, mikor eszünkbe jut a szinte kőbe vésett doktrína, hogy egy jogszabály nem lehet ellentétes az Alkotmánnyal.

Azonban nemcsak holmi „alkotmányos alapelvi” okai vannak, amiért aggályos a védő és a terhelt érintkezésének megtiltása. Nem is csupán hangos jogvédők kántálása az, amely rá kell, hogy ébresszen minket arra, hogy ez a korlátozás megengedhetetlen, a mindenki által elfogadott axióma, az ártatlanság véelme ugyanis megelőzi azt. „Az ártatlanság véelme nem szubjektív vélemény, nem kívánja, hogy az, aki vádol ártatlannak tekintse azt, akit vádol. Azt kívánja azonban, hogy a vádló bizonyítsa a vádat. A terhelt – az ellenkező bebizonyításáig – a törvény szerint ártatlan. Ebből következik, hogy őt ügyfélként kell kezelni, úgy kell vele bánni, mintha ártatlan volna. Az ártatlanság véelme végső fokon a büntetőeljárás egyik alapelve.”²⁴ Az alkotmányos alapelvi rangjából kiindulva ennek értelemszerűen a büntetőeljárás egész folyamatára igaznak kell lennie, vagyis a nyomozási szakaszban is maradéktalanul érvényesülnie kell az ártatlanság véelmenek.

Vizsgáljuk meg a gyanúsított kihallgatásáról szóló Be. 554/J. §-t, amelynek első fordulata a következőképp szól: kiemelt jelentőségű ügyben fogva lévő gyanúsítottat hetvenkét órán belül ki kell hallgatni. Rögtön megjelenik előttünk az általános eljárási

²⁰ BALOGH Jenő: *Magyar bűnvádi eljárási jog*. Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, Budapest, 1901.

²¹ FINKEY Ferenc: *A magyar büntető eljárás tankönyve*. Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, Budapest, 1903. 151.

²² HACK Péter: A védelem és a védő szerepének aktuális kérdései. *Magyar Jog* 58. évf., 2 (2011) 87.

²³ KIRÁLY, 2008. 177.

²⁴ KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962. 14.

szabály – a Be. 179. § – amely azt írja elő, hogy a fogva lévő terheltet a nyomozóhatóság elé állításától számított huszonnégy órán belül ki kell hallgatni. A speciális szabály tehát megengedőbb az általánoshoz képest, de ne felejtjük el, hogy ezt a nagyvonalúságot a fogva lévő terhelt jogainak rovására biztosítja a törvényalkotó.²⁵

A védelem korlátozásának az alapelvekkel való összeegyeztethetőségének problematikája mellett a gyakorlatban is érdekességeket produkálhat, hogy miként valósul majd meg a jogalkotó szándéka a Be. 554/J. § második fordulatában²⁶ foglaltak alapján. Eszerint, ha a kihallgatásra az őrizet első negyvennyolc óráján belül kerül sor, a védő a kihallgatáson akkor is részt vehet, ha az ügyész az 554/G. § alapján a terhelt és a védő érintkezését megtiltotta. A védő jelenlétét kvázi garanciaként iktatta be a törvényhozó ebbe a szakaszba, de hangsúlyoznom kell, hogy ezzel nincs helyreállítva a védelem jogán ejtett súlyos sérelem, hiszen, amint ez a rendelkezésből kiderül, a védő tulajdonképpen megfigyelőként vesz részt az eljárási cselekményen. Akadnak olyanok, akik azzal érvelnek a beiktatott rendelkezés mellett, hogy visszaszorítja majd a védő aktivitását a kihallgatás során, amely gyakran odáig is vezet, hogy a feltett kérdésre a gyanúsított helyett ő válaszol. Meggyőződésem, hogy ennek a problémának a megoldása nem a jogalkotó feladata, a nyomozóhatóság megfelelő jogi eszközökkel rendelkezik ahhoz, hogy biztosítsák az eljárás jogszerűségét, és határt szabjanak a védelem esetleges túlbuzgóságának.

Itt utalnék röviden a Be. 554/G. §-ának első mondatára, amely az őrizet maximális időtartamát e külön eljárásban százhusz órára növeli az általános eljárásban megengedett hetvenkét órához képest. Az Alkotmány 55. § (2) bekezdése szerint az őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani. A bíróság pedig köteles az elé állított személy szabadon bocsátásáról vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni. Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy a százhusz órás őrizet vajon megfelel-e a haladéktalanság és a lehető legrövidebb időn belüli döntés követelményének.²⁷

A tárgyalási szakaszhoz érve nem elhanyagolható a tárgyalás folytonossága kapcsán felvetődő problémák megvitatása. E körben a jogalkotó rögzíti, hogy elnapolás esetén a következő határnapot ki kell kitűzni, kivéve, ha kétséges, hogy az eljárást két hónapon belül folytatni lehet. A Be. 554/L. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy a tárgyalást két hónapon belül ismétlés nélkül lehet folytatni, ha a tanács összetételében nem történt változás; egyébként a tárgyalást előlről kell kezdeni. Ez megfelel az általános szabálynak, a Be. 287. § (3) bekezdésében foglaltaknak, azzal, hogy a hat hónapos időtartamot két hónapra csökkenti a jogalkotó. A Be. 554/L. § (3) bekezdésének első fordulata szerint, ha a hivatásos bíró vagy az ülnök személyében változás történt, a tárgyalás két hónapon belül a tárgyalás anyagának ismertetésével is megismételhető. Az azonos időpontban hatályba lépő rendelkezések között érthetetlen ellentmondás fedezhető fel.

Míg a Be. 287. § (4) bekezdésének szövege úgy módosult, hogy a tárgyalás anyagának ismertetésével is megismételhető az eljárás, tehát általános „könnyítésként” teszi lehetővé minden esetben a tárgyalás ismertetéssel való megismétlését, addig az idézett Be. 554/L. § (3) bekezdése, csak a tanácsváltozás esetére tartja fenn az ismertetés lehetőségét, és

²⁵ Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyan a Be. az őrizetbe vétellel összefüggésben nem rendelkezik a tájékoztatási kötelezettségről, de azt a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 58. § (1) bekezdése tartalmazza. „Eszerint a gyanúsított az őrizetbe vételkor tájékoztatást kap – egyebek mellett – a gyanúsítás alapjául szolgáló cselekmény lényegéről és az őrizetbe vételt megalapozó tényekről, körülményekről,” ezért a szakasz nem ütközik nemzetközi szerződésbe, nem sérti a haladéktalan tájékoztatás követelményét.

²⁶ Az 1149/C/2011. AB határozatban e rendelkezést is megsemmisítette az Alkotmánybíróság, tekintettel arra, hogy a Be. 554/G. § megsemmisítésével ez a szakasz is alkalmazhatatlanná válik.

²⁷ A 1149/C/2011. AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy ez a szakasz aránytalanul korlátozza a terhelt személyes szabadsághoz való alapjogát, ezért az alkotmányellenes, így megsemmisítette.

kizárólag akkor, ha két hónapon belül kerül sor a következő tárgyalásra. Ez a rendelkezés szó szerint azonos a korábban hatályos (a módosítást megelőző) általános szabályokban foglaltakkal, egyedül a tárgyalási időköz mértékét csökkentették két hónapra. Ez valóban ellentétesnek látszik a törvényhozó eljárás gyorsítását célzó szándékaival, ugyanakkor ez nem jelentheti azt a jogalkalmazó bíróságok számára, hogy felülbírálva a jogalkotó rendelkezését, az általános – „enyhébb” – szabályokra hivatkozással a tárgyalás anyagának ismertetésével is megismételhető legyen a kiemelt ügyekben a tárgyalás.

A büntető kollégiumvezetők konzultatív tanácskozásán²⁸ elfogadott „értelmezés”, illetve a BKv. 97. számú kollégiumi vélemény szerint az 55/A. § értelmében, és „a többen a kevesebb elve” alapján a különjárásban is helye van a tárgyalás anyagának ismertetésével történő megismétlésnek, akkor is, ha erre a két hónapot meghaladó tárgyalási időköz túllépése adott okot. A vélemény a Be. 287. § (4) bekezdését általános érvényű háttérjogszabálynak tekinti, amely egyaránt vonatkozik az általános szabályok szerint lefolytatott eljárásra, illetve a kiemelt ügyekre is. Ez számomra elfogadhatatlan érvelés, még akkor is, ha valóban ellentétesnek tűnik a beiktatott rendelkezés a jogalkotó szándékával, és csupán „figyelmetlenség” folytán maradt el a „harmonizáció.” A speciális szabályok megelőzik, illetve lerontják az általános szabályokat, amennyiben nem tartalmaz a különjárás vonatkozó rendelkezést, akkor alkalmazhatók háttérjogszabályként az általános eljárási szabályok. Ez esetben azonban van speciális szabály. Még ha nyilvánvaló jogalkotói mulasztásról is van szó, a bírónak a kiemelt jelentőségű ügyekre vonatkozó szabályokat kell elsődlegesen alkalmazni, azok speciális jellegére tekintettel. Ennek fényében nincs lehetőség arra, hogy a két hónap túllépése esetén ismertetéssel kerüljön sor a tárgyalás megismétlésére.²⁹

A rendelkezések hatályba lépése óta közel félév telt el, és az eddigi tapasztalatok azt mutatják a szigorú eljárási határidők, az érkezéstől számított három hónapon belüli időpontra való kitűzés és a kéthónapos tárgyalási időköz beiktatása nem feltétlenül jelentik az eljárás gyors lefolytatását. A bíróság kitűzi ugyan az új határnapot, eleget téve így a jogszabályban meghatározott kötelezettségének, azonban a jelentős ügyteher miatt a valóságban nem tud érdemi tárgyalást tartani. A kitűzött határnapon például iratismertetés zajlik, hogy az papíron érdemi tárgyalásként legyen dokumentálható, de ezt követően már napolják is a következő határnapra a tárgyalást, mert a bírónak nemcsak egy kiemelt ügye, illetve nem csupán kiemelt ügyei vannak. Nem róható fel a jogalkalmazónak, hogy efféle „trükkökhöz” folyamodik, hiszen egyfelől a jogalkotó kényszeríti tarthatatlan eljárási határidőkkel erre, másfelől az ügyteher megoldására beiktatott „forum shopping” sem hozta meg a kívánt hatást. Vizsgálódásaim kapcsán nem sikerült arra vonatkozóan adatot találnom, hogy élt-e már a legfőbb ügyész a törvényadta lehetőségével, és az általános illetékességgel rendelkező bíróság helyett másutt emelt volna vádat, de a stagnáló ügyteher nyilvánvalóan arra enged következtetni, hogy nem, vagy nem sűrűn fordult elő ilyesmi. Fenntartva persze a korábban kifejtett aggályaimat ezzel kapcsolatban, nem feltétlenül ebben keresendő a megoldás a bíróságok tehermentesítésére.³⁰

A különjárás igencsak érdekes eleme a kontinentális jogrendszerben kevésbé ismert keresztkérdés bevezetése. A Be. 554/M. § alapján a vádlottat elsőként az ügyész, majd a védő hallgatja ki, illetve intézhetnek hozzá kérdéseket, és csak ezt követően a tanács elnöke,

²⁸ 2011. július 10-12. napjáig tartó konzultatív tanácskozáson elhangzottakról készült kivonat.

²⁹ Megjegyzendő, hogy a Pest Megyei Bíróság Büntető Kollégiuma is ezt az álláspontot képviseli az „értelmezéssel,” illetve a BKv 97. számú véleménnyel ellentétben, és attól eltérő joggyakorlat kialakítására tett javaslatot, mely szerint nincs lehetőség arra, hogy ismertetéssel egyszerűsödjön az eljárás.

³⁰ Lásd: 7. jegyzet!

majd az eljárás többi résztvevője (a bíróság tagjai, a sértett, a magánfél, az egyéb érdekelt és a szakértő). A Be. 554/N. § szerint a tanú kihallgatására is rendhagyó szabályok vonatkoznak a kiemelt ügyekben. Az jogosult a tanú kihallgatására elsőként, aki azt indítványozta. Ezt követően a másik fél és a vádlott, majd a tanács elnöke, a bíróság tagjai, a sértett és az egyéb érdekelt intézhet a tanúhoz kérdéseket. Nem rendezte azonban a jogalkotó, hogy mi a teendő, ha egyszerre többen is indítványozták a tanú kihallgatását. A bírói gyakorlat az indítványok előterjesztésének szoros időrendi sorrendjét követi, de ezt célszerű lett volna szabályozni. Annak fényében, hogy a bűnösség bizonyítása a vádlót terheli, megfontolandó a kérdés jogát az ügyésznek adni ebben az esetben, ahogy erre is van kialakulóban lévő gyakorlat.

Ugyancsak nem kapunk választ arra, hogy ki foganatosítja elsőként a kihallgatást, ha a vádlott indítványozza a tanú kihallgatását. Ezzel a lehetőséggel a jogalkotó nem is számolt. A bírói gyakorlat úgy foglalt állást e körben, hogy a vádlottat illeti meg elsőként a kihallgatás joga, abban viszont megoszlanak az álláspontok, hogy ezt követően kié a kérdés jogja, akadnak, akik szerint a védelmet illeti meg, míg mások azzal érvelnek, hogy a vád a jog, mert mint másik fél, az ügyész következik a sorban. Nem kapunk egyértelmű eligazítást, hogy a vádlott és a tanú korábbi vallomásának ismertetése hogyan is alakul a megváltozott bizonyítási rendben. Nyilvánvalóan ez a tanácselnök feladata marad, ezt azonban egyértelművé kellett volna tenni a gyakorlat számára.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az ügyészek és védők nem szívesen élnek a kihallgatás eme különleges fegyverével, ugyanis rendre arra tesznek indítványt, hogy a tanács elnöke hallgassa ki a vádlottat, illetve a tanút, ők pedig ezt követően kérdeznak.

Végző soron egyet kell értenem azzal az állásponttal, mely szerint rendszeridegen az új külön eljárás, de legalábbis nem felel meg a különjárással szemben támasztott jogtörténeti és a jogtudomány által kidolgozott dogmatikai követelményeknek. A hiányos részletszabályok miatt nem csupán az eljárás hatékonysága, de az eljárás egyszerűsítése, és főként gyorsítása is kudarcra van ítélve. A csorbát szenvedett tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jog pedig olyan mértékű garanciavesztést jelent, mellyel a jogalkotó éppen a jelentőséget emelte ki a Be. újonnan beiktatott rendelkezéseiből. „Nem kétséges, hogy bizonyos társadalmi jelenségek indokoltá tehetik a jogalkotói aktivitást, mert a rendelkezésre álló eszközök nem biztosítják megfelelően a kérdéses jelenségek miatt szükséges intézkedések megtételét. [...] Azok az intézmények, amelyek például a büntetőeljárás garanciák érvényesülése mellett nem válthatják be az elérni kívánt célokat, látszólagos beilleszthetőségük ellenére sem valók az eljárási törvénybe. Amennyiben a jogalkotó mégis a szabályozásnak ezt a módját választja, szembe kell néznie egyrészt az eljárásjog alkalmazóinak ellenállásával, másrészt az adott jelenség ellen fellépni kívánók elégedetlenségével. A végeredmény akár az is lehet, hogy látszattmegoldás megteremtésével vádolják.”³¹ Úgy gondolom, – sajnálatos módon – ennek ékes példájaként említhetők a kiemelt jelentőségű ügyekre vonatkozó szabályok.

---

³¹ ERDEI, 2011. 102.

TÍMEA MAJOROS
Cases of great importance
(Summary)

The Act LXXXIX of 2011 introduced a new special procedure in criminal process. The rules of special procedure called cases of great importance included a provision of special jurisdiction. The law gives a definition of cases of great importance but that is quite problematical and inexact.

The lawmaker intended to create a kind of accelerated procedure by this amendment therefore enacted strict deadlines to conduct criminal proceeding. However it is not a solution to avoid prolonging procedure, it specifies requirements that the court cannot meet with.

The most problematical dispositions refer to the right of defense which has been radically restricted.

The legislator passed several disputed provisions into law. By the end of December 2011, most of the crucial ones have been annuled by the Constitutional Court.